

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
האגף למחוננים ולמצטיינים

קומיקס חברתי ככלי ביקורתי

חשיפת מנגנוני גזענות ושנאת זרים כלפי מהגרים סודנים ואריתראים בישראל

מכון הנרייטה סאלד
המכון הארצי למחקר במדעי ההתנהגות

חניכה: שני רועה, רמת השרון

מנחה-עמית: ד"ר גלעד פדבה, אוניברסיטת תל אביב, בית ברל

נושא העבודה

עבודת החקר עוסקת במצבם של פליטים בישראל ובסוגיות תרבותיות, חברתיות וחוקתיות שונות הנובעות ממצבם הנוכחי, דרך השימוש במדיום הקומיקס האמנותי-מחתרתי. נחשפתי לעושר התרבותי של בני הקהילות הזרות, ולמצוקות המלוות את חייהם כפליטים בארץ, במסגרת התנדבותי בספריית גינת לווינסקי בדרום תל אביב, המשרתת את תושבי שכונת דרום העיר וביחוד את בני הקהילות הזרות. נחשפתי לסיפוריהם האישיים של הפליטים וחקרתי את מצבם הנוכחי בארץ. ביצירת הקומיקס קיוויתי להנגיש את המצב המורכב בו נמצאים הפליטים לאזרחי הארץ.

תהליך העבודה

במהלך העבודה עסקתי בעיבוד אמנותי-גרפי של ראיונות שערכתי עם פליטים מדרום סודן ואריתריאה, ועם קבוצות אחרות, שאתם נפגשתי במהלך עבודתי ההתנדבותית בספריית גינת לווינסקי בדרום תל אביב. בשימוש בקומיקס, כמדיום תקשורתי ואמנותי יעיל לתגובה חברתית ואישית, בדקתי כיצד ניתן ליצור אמפתיה בדרך הטובה ביותר, דרך מדיום הקומיקס, ולהבין את סיפורם של הפליטים, וזאת בנוסף לאתגרים אמנותיים, אסתטיים וחזותיים הקשורים לסוג עשייה אמנותית ספציפי זה. התמודדתי לראשונה עם האתגר של יצירת טקסט נרטיבי-סיפורי, וחשיבה קולנועית באופייה, המשלבת בין הוויזואלי לנרטיבי. בדקתי מהי הדרך הטובה ביותר ליצור תגובה רגשית והתחברות לדמויות ולסיפור שהן מספרות. עבודתי מתבססת על ההנחה שקומיקס, כמדיום חזותי פופולרי, יכול לשמש ככלי יעיל ומעשיר לחקירה ביקורתית, הן אינטלקטואלית והן אמנותית, של התנהגות החברה הישראלית כלפי ה"אחר" והשונה.

רקע תיאורטי – קומיקס

Comics בא מהמילה Comicus בלטינית, שמשמעותה – הומור. קומיקס הוא מדיום אמנותי המבטא רעיונות באמצעות שילוב של דימוי וטקסט. בתקופה המודרנית, עלילות שמסופרות על ידי רצועות קומיקס אינן בהכרח הומוריסטיות, ועם השנים התפתחו פורמטים שונים, הן מבחינה אסתטית-אמנותית והן מבחינה תכנית, רעיונית, אידיאולוגית ופוליטית. אמנות הקומיקס המחתרתי יצרה סגנון מאוד אישי, ייחודי וניתן לזיהוי שהושפע מתנועות אמנותיות של המאה ה-20 כגון סוריאליזם, אקספרסיוניזם, והיפר-ריאליזם. אחד המאפיינים הבולטים של הקומיקס המחתרתי הוא דגש על הצד הוויזואלי. השילוב בין תמונה וטקסט יוצר אפקט שהוא חזק משימוש בכל מדיום בנפרד.

התוצר

יצרתי יצירת קומיקס בהיקף של שמונה עמודים המתארת את קורותיו של פליט מדרום סודן מחבל דרפור, אותו הכרתי במסגרת הפעילות ההתנדבותית שלי. תיארתי, דרך סיפורו האישי, את ההתמודדות עם החברה הישראלית ועם היחס לזרים. בנוסף, יצרתי ארבעה ציורי שמן המתארים את הווי החיים של הפליטים בגינת לווינסקי, והוספתי הסברים בצד הציורים הנ"ל.

